

KARAC (1429) *vb impf*

W inf ka- (353), kã- (60); kã- *HistHel, KochFr, KolnWor, PudłDydo*; ka- : kã- *OpecŻyw* (1 : 1), *LubPs* (8 : 1), *KrowObr* (5 : 1), *UstPraw* (3 : 1), *RejFig* (1 : 1), *RejZwierz* (2 : 2), *BibRadz* (7 : 1), *BielKron* (19 : 2), *Mącz* (12 : 1), *RejAp* (5 : 4), *GórnDworz* (4 : 2), *RejPos* (18 : 3), *RejZwierc* (7 : 2), *WujJud* (6 : 1), *CzechRozm* (8 : 1), *ModrzBaz* (27 : 1), *KochPs* (2 : 1), *SkarŻyw* (22 : 9), *CzechEp* (4 : 3), *NiemObr* (3 : 1), *GostGosp* (5 : 10), *SarnStat* (31 : 6), *SkarKazSej* (3 : 1); *drugie a jasne (w tym 11 r. błędne znakowanie)*. ◇ *W imp* -ã- (51), -a- (7); *BudBib, też RejPs* (2); -ã- : -a- *BielKron* (1 : 2), *SkarŻyw* (1 : 2). ◇ *W pozostałych formach* kã- (755), ka- (18); kã- : ka- *OpecŻyw* (8 : 1), *MurzNT* (3 : 1), *Leop* (20 : 3), *RejZwierz* (5 : 1), *BibRadz* (24 : 1), *BielKron* (65 : 1), *Mącz* (22 : 1), *RejPos* (24 : 1), *CzechRozm* (16 : 1), *ModrzBaz* (53 : 1), *SkarŻyw* (57 : 1), *CzechEp* (2 : 1), *GórnRozm* (21 : 4).

inf karać (417), karaci (1); -ć : -ci *LibLeg* (16 : 1). ◇ *praes 1 sg* kãrzę (39) [*w tym: -e* (7)]. ◇ *2 sg* kãrzesz (27). ◇ *3 sg* kãrze (280). ◇ *1 pl* kãrzemy (3) *KuczłKat, ModrzBaz* (2), kãrzem (1) *GliczKsiąż*. ◇ *2 pl* kãrzecie (3). ◇ *3 pl* kãrzą (74) [*w tym: -a* (1)], kãrają (1) *LibLeg* [*zapis: -a*]. ◇ *praet 1 sg m* kãrãłem, -m kãrãł (4), ja kãrãł (1) *LibLeg*. ◇ *2 sg m* kãrãłeś, -ś kãrãł (10). *f* -ś kãrãła (1). ◇ *3 sg m* kãrãł (171). *f* kãrãła (10). ◇ *3 pl m pers* kãrali (34). *subst* kãrały (4). ◇ *plusq 3 sg m* był kãrãł (1). ◇ *fut 1 sg m* będę kãrãł (13), karać będę (10), będę karać (1) *BierEz*; będę kãrãł *WróbŻółt* (2), *LubPs* (2), *BielKron, KochPs*; karać będę *MurzHist, SkarŻyw* (2); będę kãrãł : karać będę *RejPs* (1 : 1), *Leop* (1 : 1), *BibRadz* (2 : 3), *BudBib* (2 : 1), *ArtKanc* (1 : 1). ◇ *2 sg m* karać będziesz (2). ◇ *3 sg m* karać będzie (28), będzie kãrãł (19), będzie karać (1) *ArtKanc*; karać będzie *MurzHist* (2), *Diar, GliczKsiąż* (2), *LubPs, OrzRozm, OrzQuin, LeopPrzep, KuczłKat, RejZwierc, HistHel, ModrzBaz* (2), *SkarŻyw* (3), *GórnRozm, SarnStat*; będzie kãrãł *OpecŻyw, SekłKat* (2), *KrowObr, Leop* (2), *Goski, RejAp, RejPos* (5); karać będzie : będzie kãrãł *BibRadz* (3 : 1), *BiałKat* (1 : 1), *WujNT* (3 : 3), *SkarKaz* (2 : 1). *n* będzie kãrało (1). ◇ *1 pl m pers* będziemy karać *SarnStat* (6), będziemy karać *LibLeg* (2), karać będziemy (1) *ModrzBaz*. ◇ *2 pl m pers* będziecie karać (1). ◇ *3 pl m pers* będą karać (4) *BielKron, ModrzBaz, SarnStat* (2), karać będą (2) *SkarŻyw, NiemObr*. ◇ *imp 2 sg* kãrz (50), kãrzy (6); kãrzy *OrzRozm, KochPieś, SkarKaz*; kãrz : kãrzy *WróbŻółt* (1 : 1), *RejPs* (1 : 1), *KochPs* (1 : 1). ◇ *3 sg* niech, niechãj kãrze (8). ◇ *2 pl* kãrzcie (4). ◇ *3 pl* niech kãrzą (1). ◇ *con 1 sg m* bym kãrãł (1), bych kãrãł (1) *BielŻyw* (1 : 1). ◇ *2 sg m* byś kãrãł (3) *LatHar* (2), *CiekPotr, by* kãrãł *SkarŻyw* (2). ◇ *3 sg m* by kãrãł (54). *f* by kãrãła (2). *n* by kãrało (1). ◇ *1 pl m pers* byśmy kãrali (1). ◇ *2 pl m pers* byście kãrali (4). ◇ *3 pl m pers* by kãrali (20). *subst* by kãrały (1). ◇ *con praet 3 sg m* by był kãrãł (3). ◇ *3 pl m pers* by byli kãrali (1). ◇ *impers praet* kãrãno (33); -ãno (30), -ano (2), -(a)no (1); -ãno : -ano *GórnRozm* (3 : 2). ◇ *con* by kãrãno (16); -ãno (11), -ano (4), -(a)no (1); -ãno *BielKron, RejZwierc, BielRozm, WerGość*; -ano *BudNT*; -ãno : -ano *ModrzBaz* (6 : 1), *GórnRozm* (1 : 2). ◇ *part praes act* kãrząc (44).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Wymierzać karę; o ustawie: wyznaczać sankcję karną; *punire* (a. *poenire*) *Mącz, Calag, Calep, Cn*; *multare* (*multa* a. *poena*) *Mącz, Calep, Cn*; *irrogare poenam* *Calag, Cn plectere, vindicare Calep, Cn*; *quaerere* *Mącz*; *advertere, afficere* a. *multari poena, animadvertere, castigare* a. *coercere* a. *uti supplicio, condemnare, corrigere, corripere (edicto), dependere* a. *expetere* a. *petere* a. *repetere* a. *statuere* a. *sumere poenam, dicere ius gladio, dicere* a. *irrogare multam, edere* a. *facere exemplum, exigere piaculum, exigere*

a. expetere a. sumere supplicium, mactare, mulcare, obiurgare Cn (1143) : Tám łóczenie obnażano/ Miotłámi ie všiecżono: Rzekąc táko będe kárác/ Ktoryby śmiał ná kogo łgác. BierEz A3; LibLeg 11/134v; RejRozpr E2v; RejJóz C; KromRozm III H5v; GliczKsiqż G3v, G6v; A máią thego doyrzreć y kárác/ iákoby komu krzywdá niebyłá. UstPraw D2; Mqcz 236a, 331d [2 r.]; BiałKat 133v; Nie wneth z gniewu karác. RejZwierc 80 marg [idem] Bbb; Bo y ná ołobę trzebá mieć wzgląd/ iefli to mogłá vcżynić/ y iefli co przed tem tákie⁸⁰ vcżyniłá/ iefli byłá zupełne⁸⁰ rozu^{mv} á nie iuz/ iefli fię ięzyk wczem fkielźnie kárác ModrzBaz 82; SkarJedn 67; Calag 468b; Iefli ná zbrodnie fkárgá nie byłá/ tedyć y práwo y vrzędnicy niewinni/ że nie karáli. GórnRozm A4v, Dv, D3v; Calep 677b, 876b; A ráno wftawłzy przez wieś idąc záwołác/ wychodź/ wyieźdżay: ktory nie połłucha/ zárázem karác GostGosp 44, 28, 30, 60, 62; Bo nie máiąc iefzcze krołow Chrześciańfkich/ lámi [kapłani] łády świeckie odpráwowáli / y lámi karáli SkarKazSej 679a.

karac kogo (406), co (5): Boćianá Krolem zołtáwił/ Ktory záby táko karze/ Ktorą vřrzy kożdą pořrze. BierEz 13; ForCnR A4v; BielŻyw 47, 81, 82 [2 r.]; BierRozm 6; a thak potrzeba nam vkazvye thakowich karacz zebi siie drvdzi na tho patrzacz thego niedopvřczali LibLeg 10/56v, 7/33v, 9/54, 10/58, 61 [2 r.], 68 [2 r.] (21); WróbŻołt 25; ComCrac 12, 18v; SeklWyzn a2; SeklKat G3v, I4v [2 r.], L3, Z2; RejKupSekl a4v; KromRozm I Nv; MurzNT 88v; KromRozm II m, m2v; KromRozm III K4v, L3 [2 r.]; Diar 57; y owřfsem ktoryby zányechał yákyego dzyecyęcyá zuchwálego choć też y nye łwe⁸⁰ powřcyęgác y dogłádác/ ták go karano lámeo yáko onego wyłtępnego. GliczKsiqż E7, D7v, G3v; GroicPorz B4, b3v, f4v, g4v, i4v (14); KrowObr C4v, 34, 61v [2 r.], 115, 124v; Leop 2.Reg 12 arg, 3.Mach 7 arg; UstPraw A2, F3 [2 r.]; RejFig Aa3 [2 r.]; PÓmierz Podwoiewodzy ná targoch ty łokcie/ A karz pilnie prořzę cie/ ty fáłřzywe nogcie. RejZwierz 100 [idem 102], 4v, 9, 42, 100, 102; OrzRozm L2v, L3v; ktory wnet vcżynił Syem álbo Synod we Florencyey/ gdzye wřzytki heretyki álbo ty ktorzy wyłtępowáli s łwey miáry karał/ y ich dołtoieńřtwá oddalał BielKron 176v, 9v, 11v, 25, 27, 46 (46); Mqcz 151a, 336a, 509c; OrzQuin C3 marg, X3v, Z; Prot B2v, D3v; RejAp 91 [2 r.], 92, 179v, Ff4; Iáko y práwá wřzytki/ ku temu łthołowác/ y wieśé mamy/ áby vrząd złe ludzi karał/ nie z nienawiści/ iedno żeby złemi nie byli GórnDworz Hh2, Y3, Ff2 [2 r.], Ff6v; HistRzym [89]; BielSat D; Abowiem by wřzytki miał kárác w łrogości gniewu/ tedićby napirwey trzebá od tych á napilniey pocżác co też drugie karzą RejZwierc 77v, 77, 77v [3 r.], 78v, 237; BielSpr 50v, 51, 70v; KochMon 28; WujJud 17, 18, 213v, 214; RejPosWstaw [44³]v [2 r.], [41⁴]v; BudBib Ier 25/9; MycPrz I B3v; BudNT Act 22/5; CzechRozm 90 [2 r.], 179v; PaprPan R4; Co iefliże karząc złodźieie nieruřza nas nic tá ginących ludzi łzkodá/ á czemu nas ruřzac ma gdybyřmy mężoboyce tákże [!] karáli? ModrzBaz 28, 5, 6v, 20, 20v, 27v (36); SkarJedn 125, 133, 298, 359 [2 r.], 363, 378, d7v; SkarŻyw 2, 63, 68, 75, 90 (32); StryjKron 557; CzechEp 14, 42 [2 r.], 62, 387; NiemObr 166, 176; ReszHoz 131; Y práwá Kościelne ná wielu mieścách łrodze też pijánice kárác rołkázuią WerGość 268, 213, 214, 266; KochPieś 9; ArtKanc Sv; BielRozm 9 [2 r.], 23; GórnRozm Av, C, Cv, E4, F4v, I3, Lv [2 r.]; mi Poddani Kroła/ powinni łmi bronice/ y karac zbatznem rołřadkiem takowego ktori bi przeciwo tobie bel rebellis PaprUp G, H2v, H4, Iv [2 r.]; ZawJeft 10; ActReg 17, 82, 102; GostGosp 40 [2 r.], 112, 144 [2 r.], 162; Phil Q; OrzJan 71; LatHar 121; Nierządne małženřtwá karał Ian S. karze y kościoł Kátholicki. WujNT Zzzzz4v, 233 [2 r.], 626, 1.Thess 5/14, Tit 1/13, Iudae 22/22; Czworthy,

iz poddanych fwyh ízláchćiców kárác niemoze, ázby pierwéy právem Ziemńkim byli racionabiliter przekonáni. *SarnStat* 65 [idem] 66 119, 212, 220, 287 [2 r.], (32); *KlonKr* A2v; *SkarKaz*)(3, 2b, 44b [3 r.], 313a [2 r.], 488a; *VotSzl* E4v; *SkarKazSej* 671b, 675b; *KlonWor* 5, 9, 16, 17 [2 r.], 18 [3 r.] (15). Cf *karac kogo z czego*; »grzeszące karac«, »przestępnika karac«, »winne karac«, »występane karac«, »złego karac«.

karac kogo z czego (2): Bo pátrz iz kto ták nie będzie ozdobiony thymi pięknyimi cnotámi á zacnymi obyczáymi żywotá fwego/ á infze s tego karze/ iest iáko on burmińtrz *RejZwierc* 148v; *WujNT* 743.

karac co [= za co] (79): *LibLeg* 11/134v, 172; *SeklKat* H3v; A we wtorym lifcy: Pogotowyu máyác kárác wfelkyye nyepofluffeńftwo. *KromRozm III* H5; *GroicPorz* g, kk4; *OrzRozm* H4v; *GórnDworz* Hh2v; powiedz mi/ vczyli téz tego/ álbo czynili téz to Zakón Nowy: Odkrywali grzechy/ iefliże ié téz karze *BialKat* 23v; *HistLan* F2v; *KuczbKat* 320; *WujJud* A6v, 15v, 16v; *CzechRozm* 96 [2 r.]; wiele fię téz złych á przewrotnych y karánia godnych rzeczy dzieie ktorzych niekarzą *ModrzBaz* 5v; á przetoż iy na gárdło fkazáli/ tego mniimánia będąc/ iz wiele na tem należy/ złe chłopięce obyczáie kárác. *ModrzBaz* 13v, 20 [2 r.], 34, 35v, 39, 72 (18); Iáko Apoftołowie nieczyftość karáli. *SkarŻyw* 442 marg, 442, 483, 504 marg; *CzechEp* 164; *NiemObr* 150; *GórnRozm* Av, B4v, D2; Grodzey ták pilno ftrzedz/ iz ktoby żerdź álbo dyl fpalił álbo vkradł/ ták to karac iáko inne złodzieyftwo. *GostGosp* 12, 38; *SarnStat* 452, 587, 605, 640; *PowodPr* 42, 67 [3 r.], 79; *SkarKaz* 2b; *VotSzl* E3v; *SkarKazSej* 700b; Ták Rzymianie karáli Miedz wyorywánie *KlonWor* 5, 10, 11 [2 r.], 65; *PudłDydo* B2. Cf »grzech karac«, »przestępstwo karac«, »występek karac«, »złość karac«.

karac o co [w tym: kogo o co (33)] (53): Mąż/ kiedy żony o cudzołoftwo niema kárác. *GroicPorz* 11, B4, 11, oo4v; *BielKron* 9v, 25, 85v, 153v, 192v (12); *RejAp* 179v; *GórnDworz* Ff2; Bo go karze o nieprawdę iednemu/ á on íam wfzythkim łgarzem. *RejZwierc* 77v, 60v marg, 237, Aaa4; *BietSpr* 51v, 54, 70v; *ModrzBaz* 60, 72v; *SkarŻyw* 172, 477, 504; *NiemObr* 166; *WerKaz* 297; ábo więtfzaby fzkodá Rzeczypołp: byłá/ gdyby o mężoboyftwo káráno/ niźli gdy o krádziefz karzą? *GórnRozm* E3v, C2, D3, E3v, E4, F2 [2 r.] (11); *GostGosp* 20; *SarnStat* 398, 714; *SkarKaz* 44b [2 r.], 352a; *VotSzl* E3v; *KlonWor* 17. Cf »o gardło karac«, »o grzech karac«.

karac za co [w tym: kogo za co (12)] (17): y ych przed íobą poftanowywfchi, za takowe sle vczynky ychbińczie karaly *LibLeg* 10/92, 10/68, 92v; *BielKron* 378v; *Mącz* 151a; *OrzQuin* X3v, Z; *BudBib Eccle* 8/11; *CzechRozm* 96; *ModrzBaz* 117; *SkarŻyw* 63; *CzechEp* 48; á gromádá przy Vrzędniku w pośrzodku wfzyłcy zá tę niedbáłość kárác go máią *GostGosp* 112; *SarnStat* 711, 753; *KlonWor* 9. Cf »za występ karac«.

karac czym [w tym: kogo, co czym (96)] (126): a niebedziem czie karacz vrząd v odehymanym *LibLeg* 10/58; *SeklKat* L3; *MurzNT* 88v; *KromRozm II* m; pan Bog ty/ ktorzy tákowy grzech płodzą/ á onego íie dopuffćzáyá każe wodá á vthopyenyem kárác. *GliczKsiąż* D7v; *GroicPorz* kk3v; *KrowObr* 34; *BielKron* 9v, 25, 27, 46, 261 [2 r.] (10); *RejAp* 92; *StryjWjaz* C3; *CzechRozm* 179v; *ModrzBaz* 33, 78 [3 r.], 82, 87v; *KochPs* 162; *SkarŻyw* 2, 142, 428, 482 marg; *CzechEp* 42; Iest y drugie mieyfce gdzie téz złe niewiáfty rozgámi karzą *ReszHoz* 131; A ty ták írogá nie bądź áni mię tym karzy/ Bych długo niemiał widziéc twoiéy pięknyéy twarzy. *KochPieś* 9; á kto vkradł/ nić onę przestápiwfzy w biciem ná pal to karano. *GórnRozm* B4v; *ActReg* 102; *GostGosp* 40; *WujNT* 838; A Woiewodá

lepek Ráyce/ którzy tego vrzędu łobie zléconého zániedbawác będą/ ilekroć wyłtąpią/ ma kárác łtem grzywien *SarnStat* 287, 287; *KlonKr* A2v; *PowodPr* 67; *SkarKaz* 44b; *Lex Iulia* v Rzymian z źiemie wywołaniem Karálá wyłzokrayce y czći odłádzáním. *KlonWor* 17, 11 [2 r.], 18, 37, 65; *PudłDydo* B2. Cf »gardłem karać«, »karaniem karać«, »poczciwością karać«, »śmiercią karać«, »więzieni(e)m karać«, »winą karać«.

karać czym [= w oparciu o co, według czego] [w tym: kogo czym (7)] (8): Ierzyk Kfiążę Sáłkie z Lipłká rádźił/ áby Cefarz z Papieżem mocą Luteriany karáli zebrawłzy łie ná nie. *BielKron* 215v, 121v; *RejPosWstaw* [41⁴]v; *SarnStat* 453, 902, 904. Cf »prawem karać«.

karać na czym [w tym: kogo na czym (22)] (25): A iefli miełczánie co przeciwného vczynią/ niech ma moc Stárołtá náłz oné ná trzech grzywnách karać. *SarnStat* 290 [*idem*] 913; *KlonWor* 18 [2 r.]. Cf »na czci karać«, »na gardle karać«, »na poczciwości karać«.

Ze zdaniem przyczynowym [iż] (2): Karze go iż komu náłáiał/ a on włzytkim łáie/ włzytki łzy á háńbi. *RejZwierc* 77v, 77v.

W połączeniach szeregowych (8): *KrowObr* C3v; *KromRozm III* L3; *GórnDworz* Ff2; *SkarJedn* 363; *CzechEp* 387; *ActReg* 17; *SarnStat* 605; iákobyłmy páná domá nie mieli/ ktory nas łáđzi/ karze/ náuczca/ á łpokoyne dom łwoy mieć chce. *SkarKazSej* 671b.

W przeciwstawieniach: »miłować (5), nagradzać (4), darować (2), cieszyć, pobłáżać, przepuszczać ... karać« (14): Ize łobie tułżá brác/ wołé niż vciekác/ Iefłczyby ty dárowác/ niżeby ie kárác. *RejZwierc* 4v; *BielKron* 112v, 127, 148v; *GórnDworz* Hh2v; *RejZwierc* 252v; A iłz to być niemogłó [...] áby kogo rozgniewác niemiał winnym przepułzczáiác/ niewinne karząc *BiałKaz* M4v; *StryjWjaz* C3; Aczći ták włáłnie ma być od Krolá prawego/ Aby záwłże złe karał miłował dobrego. *PaprPan* Hh2; Bo iefliby dobrym nieplácono ábo nienágradzano/ á złych niekaráno [*boni praemiis, mali poenis afficiantur*]/ tedy Rzeczłółpolita w łwoy cáłóści długo łtać niemoże. *ModrzBaz* 18v; A przeto Krol [...] łwowlnem vczynkom niech niepobłáża/ ále ie karze [*insolenter factis ne arrideat*] *ModrzBaz* 20, 15, 70v; A prołšimy was brácia/ karzćie niełpokoyne/ ćiefzćie łekliwe/ znalzayćie niemocne/ ćierpliwymi bądźćie ku włzytkim. *WujNT* 1.Thess 5/14.

W charakterystycznych połączeniach: karać jawnie, lekko (*leguczko*) (3), bez mieszkania, ostrze (2), przykro, słusznie; karać bluźnierze, buntownicy, cudzołóznice, cudzołózniki (2), czarnoksiężniki, dlužnika, fałszerze, gracze, heretyki (5), hultaje, języczne, kacerze (2), kalumnijatora, krzywoprzysięzce, lichwiarza, łgarze, marnotrawce (2), mężobojce (4), morderze, nieposłuszne (6), niepowósciagliwe, nierządne małżeństwa (2), niespokojne (2), niewierne, niewinne ludzie, niezgodne, pijanicę (*pijane*) (5), prożnujące, sługi, swarliwe, uporne, zabijacze, złe ludzie (2), złoczyńce (6), zuchwalce; karać cudzołóstwo (3), kacerstwo, kradzież, krzywdę (3), mężobojstwo (4), nieczystość, nieposłuszeństwo, obłudności, pijaństwo, plugawość, swowoleństwo (5), swowlne uczynki, świętołupstwo, zabicie (2), zamłczenie, zbrodnie, zbytki, złe obyczaje, złe postępkı, złych uczynkow; karać biczem (2), chłostíą, kijem (3), klątwą, doczesnymi mękami, mieczem (4), mocą (2), ogniem (4), piędziami, plágami (2), potępieniem dusznym, ręką, rozgą (2), słow(ki)em (2), szubienicą (3), trądem, utraceniem żywota wiecznego, wáłaszeniem, wieszeniem, wygnaniem; [jakim] obyczajem karać (5), zwirzchnośćią; karać o cudzołóstwo (5), o czarnoksiężstwo, o gwałt, o kradzież, o krzywoprzysięstwo, o mężobojstwo (3), o

nieposłuszeństwo (3), o nieprawdę, o pijaństwo (2), o zabicie, o zbytki, o zdradę (2), o złodziejstwo (2); karać przez miecz; karać za niedbałość, za pijaństwo, za złe uczynki (2); karać z srogości gniewu, z gniewu (2); karać na monecie; karać w srogości gniewu.

Zwroty: »na czci, o cześć karać« [szyk zmienny] (2 : 1): OrzRozm L3v; fłużebni zwłafzczá Niemcy ktore Kázimierz zá pieniądze chował/ odiecháli precz z Węgier/ y niekthorzy dworzánie [...]: wízákże ie ná czćiach drugie ná gárdle karano. BielKron 395, 348.

»gardłem, na gardle, na gardło, o gardło karać« = capite plectere, vita privare Modrz [szyk zmienny] (25 : 22 : 1 : 1): a fízukacz thych kazakow szkodnykow pansthwy V.C.M. a gardlem karaczy LibLeg 9/52v, 10/68, 98; MurzNT 56; GroicPorz 112v; y niekarzy mię áni fádź o cześć/ áni o gárdło moie/ iedno z Rádámi Koronnemi Vrzędnie OrzRozm L3v, L2v; BielKron 85v, 140v, 212v, 378v, 395, 402v, 412; BielSpr 50v, 51, 51v; RejPosWstaw [41³]v; CzechRozm 96 [2 r.]; pułzczano go miedzy okrutne źwierzętá/ iefli był wolny: á iefli niewolnik/ tedy go ná gárdle karano [ultimo supplicio afficiebantur]. ModrzBaz 35; niech tákże káždemu będzie wolno tákiego pozwać y do onego fądu gdzie ná gárdle karzá [in capitis iudicium]. ModrzBaz 88v, 6v, 28, 78, 79v, 119; SkarŻyw 75; CzechEp 42, 48; WerGość 213; GórnRozm C, E3v, E4, F2 [2 r.], G4, H2, Lv [3 r.]; ActReg 17, 82; WujNT 233; SarnStat 452; PowodPr 79; SkarKaz 44b, 315b; KlonWor 44.

»grzeszące, grzech, o grzech, prze grzech karać« [szyk zmienny] (3 : 2 : 1 : 1): Powynien vrząd takowy grzech karac SeklKat K4v, L3v; Grzełzące karz przed wízyftkiemi. KrowObr C4v; GórnDworz Ff2; SkarJedn 67; on iá o grzech y przeftápienie zakonu Bożego karać miał SkarŻyw 262; WujNT 1.Tim 5 arg.

»[jakim(-q)] karani(e)m (a. karnością), káźnią karać« = poena vindicare Modrz [szyk zmienny] (11 : 6): Ia tho mam wolía swá na tho yze mam ych karacz karanym ktorim karanym bedzie wolía nascha rofkazacz ich karacz. yako na thakowich prziflvfche. LibLeg 10/61, 10/92v, 11/90v, 91v; KromRozm II m; GroicPorz kk4v; Leop 3.Mach 7 arg; BielKron 318v; Hoc genus poenae saepe in improbos est usurpatum, Tą káźnią częftokróć złoczyńce karano. Mqcz 509c; BiałKat 278v; CzechRozm 90 [2 r.]; ModrzBaz 70v, 142v; GórnRozm I3; SkarKaz 313a.

»na poczciwości, poczciwością karać« [szyk zmienny] (2 : 1): iáko onego co Ornetę Książęciu Prufkiemu podał/ ná gárdle nie karano/ tylko ná poczćiwości. GórnRozm Lv; ActReg 82; PowodPr 67.

»wedle (a. według) prawa, prawem, prawnie karać« [szyk zmienny] (9 : 2 : 1): Bendzye thefz raczil ye⁸⁰ Cro. M. do pana Starofthi Halyczkyego pyfacz abi fzye pylnye vivyadowal kthorzi bi thi kvpcze Tvreczkye rofbyly a wiwyedzyawfzi fzye abi oni wedlye prawa koronnego karaly LibLeg 11/138v; SeklKat I4v; GroicPorz 11, 112v; OrzRozm H4v; Nam quaerere etiam iudicium est, et significat, Wedle práwá złoczince káráć Mqcz 336a; MycPrz I B3v; Co vfyfzawfzy rádował fię ifz zá tym zniewolić iá mogł y práwem káráć SkarŻyw 68, 320; PaprUp G, H4; SkarKaz 700b.

»przestępnika (a. przestępcę), przestępstwo (a. przestępek) karać« = transgressores punire JanStat [szyk zmienny] (7 : 3): Zachowywa fwieczkie przełożone wczęfłiwofci y długym panowaniu/ ktorzi bronía fłowa Bożego/ á blufnierze/ y przefłępcze fłowa Bożego karzá SeklKat H4v; MurzNT 56; ogládał fie/ [...] y ná to/ iż miał ze wízyftkich fpraw fwych liczbę czynić/ onym furowym Sędziom/

ktorzy najmniejże przestępki frodze karáli *GórnDworz* Aa7; *PaprUp* G; *GostGosp* 8; *SarnStat* 204, 270, 287, 902, 904.

»sądownie karać« (1): iefliże ty íprawiedliwości téy zániechalz/ Kápłan Koronator twóy/ nápominać cię o to/ y Sądownie vporného kárác cię zá to ma *OrzQuin* X3v.

»srodze (a. srogo), ciężko, bez miłosierdzia, surowie, nielutościwie, okrutnością, srogością karać« = *maiore supplicio coercere, gravissimis poenis a. severe mulctare, acrius a. magis a. severe punire* *Modrz*; *severe animadverti, grave a. graviter punire* *JanStat* [szyk zmienny] (28 : 4 : 2 : 2 : 1 : 1 : 1): *ForCnR* A4v; a yefly bi ktori staroítha bil ktoribi abo chowal abo przymowal zdraycze pana woyewodzyne tedi karacz takowe ífrodze *Raczi LibLeg* 10/121; *KromRozm II* m2v; *KrowObr* C4v, 61v [2 r.]; *RejZwierz* 42; *BibRadz Eccli* 39/32; Theż y pány ktorzy byli przeciwko iemu írogością karano *BielKron* 366v; *Prot* B2v; *RejAp* 179V; *GórnDworz* Aa7; y tákowého mężá/ któryby z niewiáfty íwéy tak ízydził/ íurowie karał *BialKat* 371; W ciąguńniu nie śmie żadny wzięć nic gwałtem ni komu/ bo o to karzą bes miłofierdzia *BielSpr* 54, 70v; *KochMon* 28; *WujJud* 79; *RejPosWstaw* [41³]v; Zás á kto by zrozumnych te^{go} nie chwalił [...] iefliby ofoby ná wrzędzie będące ciężey kárano/ niżli te ktore wrzędow niemáią *ModrzBaz* 73v, 35v, 72v, 73, 82, 82v, 109; *SkarŻyw* 357, 442; *WerKaz* 297; *PaprUp* Iv; *Phil* E4; *LatHar* 121; *SarnStat* 212, 398, 595, 609; *PowodPr* 67; *SkarKaz* 44b; *VotSzl* E3v; *KlonWor* 16, 45.

»śmiercią karać« [szyk zmienny] (6): *KromRozm II* 14v; *GroicPorz* kk3v; Aczći Státut íáfny w ítárym zakonie mamy vprzywileiowány/ gđzie nie tylo márnotravce potępieniem duńnym/ ále też śmiercią docześną rofkázował Pan Bog kárác. *WerGość* 266; *SarnStat* 587; *SkarKaz* 44b marg; *KlonWor* 38.

»więzieni(e)m, siedzeniem karać« (5 : 1): *BielKron* 378v; *SkarŻyw* 519 marg; *StryjKron* 557; tákowého nieodpuńczenié więzieniem w wieży rok y íześć niedziél będziemy y obiecuiemy kárác [*carcere turris puniemus et punire promittimus* *JanStat* 608] *SarnStat* 606, 418; *KlonWor* 44.

»winą karać« = *poena affligere* *JanStat*, *JanPrzyw*; *mul(c)tare* *Modrz*; *poena punire* *JanStat* [szyk zmienny] (25): *ComCrac* 12; *SeklKat* I4v; Winy nieślufzne bierze/ drze/ łupi/ dręczy vbogie ludzi/ nieznáiąc Práwá/ áni żadnego Porządku Sądowego/ y nie wiedząc íáką winą kogo á o co kárác *GroicPorz* B4, i4v, k4, kk4v; *UstPraw* A2, F3; *BielKron* 225v, 233, 259v; *Prot* A3; *ModrzBaz* 27v, 77, 87; *WerGość* 214, 265; Którzy to Ráyce/ przestępniki téy Conńtuciiéy będą kárác winą czternaścia grzywien [*transgressores quattuordecim marcis punient* *JanStat* 280] *SarnStat* 287, 204, 270, 385, 405, 886, 926; *KlonWor* 5.

»winne (a. niewinne) karać« (2): *BialKaz* M4v; Co iefliż vrząd dla tego miecz nośi/ áby winne karał [*ut nocentes puniat*]: tedyć o tem mieczu [...] ma być rozumiano/ że iefł vrzędowy. *ModrzBaz* 96.

»występane, występ(ek), dla występ(k)u, wedle (a. podług) występku, za występ karać« = *malos poenis afficere, in transgressores animadvertere, delinquentes castigare, facinus punire, vitia vindicare* *Modrz* [szyk zmienny] (11 : 7 : 2 : 2 : 1): *BierEz* I3; y ych za takowi wiltěp bes miełzkania karacz *LibLeg* 11/91; *KromRozm II* 14v; Tym ktorzy nád nimi z porządku końcyelnego władzą máyą/ przyłtoi tákye z powinowáłtwa ich nápominać/ powłcyęgáć/ y kárác wedle wyłtěmpu ich á potrzeby pońpolitey. *KromRozm III* L3, M5; *GliczKsiąż* G3v; *GroicPorz* f4; *BielKron* 112v, 443v; *BialKat* 56, 278v; *WujJud* 79; *ModrzBaz* 15, 33, 71, 81v, 83v, 110v, 117v; *SkarŻyw* 357; *Phil* E4; Y tym władzą dáiemy kárác wyłtěpné [*auctoritatem damus eos puniendi* *JanStat* 710] *SarnStat* 301, 453.

»złego (a. złościwego, a. złośliwego), złość, z złości karać« = *scelus poenis vindicare* Modrz [szyk zmienny] (25 : 5 : 1): In fumma Zle karać/ á dobre miłować. *SeklKat* H2v; *Leop Ps* 100 arg; *RejZwierz* 102v, 111; *BielKron* 84, 298; *BiałKat* 23v; *RejZwierc* 148v, 226, 237, 252v; *MycPrz* I C3, II B; *StryjWjaz* C3; *CzechRozm* 254v [2 r.], **6v; *PaprPan* Hh2; *ModrzBaz* 18v, 70v; *SkarJedn* 122; *KochPs* 162; *SkarŻyw* 509; *CzechEp* 388; *BielSen* 8; *GórnRozm* C2, Dv; *GostGosp* 2; Niektorych też z rozmaitych złości ołtrze kárác. *WujNT Tit* 1 arg, s. 838; *SarnStat* 481.

Szeregi: »bić, (albo, i) karać« [szyk 2 : 1] (3): Ziemięc próżno kto ma bić álbo karác/ bo nic nie czuie *RejAp* 91; *Calep* 813b; *SkarKaz*)(3).

»nie karać ani dręczyć« (1): Naprzod áby złoczyńcow nie karał áni dręczył z nienawifci/ ále tylko z miłofci ípráwiedliwofci. *GroicPorz* g4v.

»ganić abo karać« (1): á tym ípofobem poddáni będą dobrzy/ y pan/ dáleko naydzie wiecey co w nich chwalić/ y nágradzác/ niż gánić/ ábo kárác. *GórnDworz* Hh2v.

»karać i gubić« (1): Przetofz íamo Kííazę wielkie/ íeft duchownych íędzią y Papieżem: íam íe karze y gubi. *SkarJedn* 378.

»hamować (a. pohamować), (i, a) karać« = *coercere ac punire* Modrz [szyk 8 : 3] (11): *LibLeg* 11/172; ták też winien przeciívne náuki/ y te wáfze prawdy hámować y karać. *WujJud* 15v, A6v, 16v, 17, 213v; *RejPosWstaw* [41⁴]v; *ModrzBaz* 20; *VotSzl* E3v, E4v; *KlonWor* 51.

»kłąć, karać« (1): Ty íam blużnić Bogá nie przetawáfz/ Arcybífkup íię zá to nie klnie/ Król íię nie karze *OrzQuin* Z.

»mścić się, (abo) karać« [szyk 3 : 1] (4): *BielŻyw* 119; trzeba rozłofzyć vrzędniki/ ktorziby y od krzywd bronili/ y mścili íię ich/ ábo íe karáli [*et arceant iniurias et vindicent illatas*]. *ModrzBaz* 109v; *Calep* 1125b; *KlonWor* 18.

»karać a niszczyć« (1): gdyżby przeciív cnotliwym v nas w Koronie nic nie mogł/ íedno złe kárác á one nízczyć *MycPrz* II B.

»karać i potępiać« (2): ACzkofwiek práwo ták nowého íáko ítárého zakonu/ té ktorzy brácią zábiíáią/ y ínfzé okrutné vczynki czynią/ írogo karze y potępia [*graviter puniat et damnet JanStat* 563] *SarnStat* 595 [*idem*] 609.

»karać i nie przepuszczać« (1): Niewiemy też o tákich przelofzonych/ ktorzyby ná grzechy/ ná złofci/ nápomykáli zbrodnie/ á to karzą/ gdy do nich co przíydzie/ y wielkim nieprzepufczáią. *GórnRozm* D2. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*].

»(nie) sádzic (a. osádzac) i (ani) karać« [szyk 7 : 3] (10): A to bífkup/ á nye kto íny má kápłany íádzic/ á ták y kárác/ pozá wyftęmpem. *KromRozm III* K4v, M5; *OrzRozm* L3v; *CzechEp* 14; *NiemObr* 176; *PaprUp* H4; *SarnStat* 452, 453 [2 r.]; *SkarKaz* 488a.

»skazowác i karać« (2): Ale przedíę wam/ ábyfcié tákowého Státutu przetępniki nínieyfzym náfzym pochwaleniém y potwírdzeniém y íkázowáli przymufzáiac ku dofycuczynieniém/ y karáli [*transgressores Statuti praesentis, nostra approbatione et confirmatione iudicandi, condemnandi ... et puniendi JanStat* 721]/ oddaliwfzy wfzyftkié zwłokł/ dáíemy y złécamy zupełną moc. *SarnStat* 902 [*idem*] 904.

»upominać (a. napominać) i karać« (2): Ano Páweł S. Tytowi biskupowi każe mowić/ y vpominać/ y kárác ze wśfelką władzą *KromRozm III* H4v; *OrzQuin* X3v.

»karać i (a) zabijać« (3): *SeklKat* I4v; Ale vrząd/ który iełt łługá fprawiedliwości/ ten gdy dla wyłtępu karze y zábija/ niegrzełzy *BiałKat* 56; *CzechRozm* 179v.

Przen: Być narzędziem kary; *reprehendere* *Vulg*; *punire* *Modrz* [kogo, co] (15) : Tá powieść vczy mocarze/ Ktoreć też niefzczęście karze. *BierEz* M4v; *RejWiz* 28v *marg*, 87 *marg*, Cc6, Cc7; *RejZwierz* 141v; *BielKron* 72; Nie mnimayże ábyć Pan był złodziey ále ták cie chce fkárác iáko złodziey karze człowieká złęgo z dopułzczenia Páńského *RejAp* 36; *ModrzBaz* 128; *WujNT* 584; *PudłDydo* A2.

karać za co (1): przychodzi nań pod czás nie z nagłá/ ále z lekká przez połły łwe/ to/ co go chce kárác zá Nieporządek ięgo *SienLek* 31v.

Przysłowie: alye nałfche grzechi nałch karaya *LibLeg* 11/166; Grzech ciężky funnienie karze *RejKup* p3; *GrabowSet* B4v.

a. *W stosunkach między Bogiem a człowiekiem: wymierzać sprawiedliwość za grzechy, doświadczać* (508) : Bo zły człowiek tak łmiele zle czyni, iakoby boga niebyło iakoby niemiał Bog karac. *WróbŻółt* R2v; *RejJóz* M3v; *GliczKsiąż* G5; *KrowObr* C4v; *RejWiz* 130v; *BibRadz Sap* 11/11; *BudBib Sap* 18/22; *HistHel* Av; *ZawJeft* 34; *GrabowSet* E3, E4, K3, L2, Ov (9); *SkarKaz* 2b.

karać kogo (353), *co* (39): *BierRaj* 16; *OpecŻyw* 59; yłz łtego ukazuye łyą boza fprauyedlyuołzcz gdy zathwardzyale wzłółczy karze *PatKaz III* 88v, 88v; *BielŻyw* 152; *WróbŻółt* M7v, 37/2 [2 r.], 49/8, 21; *RejPs* 74v, 118v, 119v, 123v *marg*, 132v (8); *RejJóz* C5v, I4v, P6; *SeklKat* D4v, E, Ev [3 r.], E2v [2 r.], F3v [2 r.] (25); *RejKup* b5, b6, m3v, Y, cc8v; *RejKupSekl* a4v [2 r.]; *HistAl* E6v; Tołz práwie odpowiędziáł Doctorowi Gribaldowi/ gdy mu on mowił/ że má dobra [!] o ięgo zbawięniu nadzieię/ gdyłz go pán Bóg ná tem łwiecie tak ciężky kárze/ i tem że okazuie iłz go na onem karac niebędzie *MurzHist* Pv, Bv, L, P, Pv, V; *MurzNT* 11 [2 r.], 58v; *BielKom* E; *GliczKsiąż* F7 [2 r.], I3, O5v, P2 [2 r.]; *LubPs* B4v, H4, K3, L, N3 (15); *GroicPorz* z [2 r.], z3v; *SeklPieś* 20; *KrowObr* C2, C4v, 63 [2 r.], 65 [2 r.], 115, 193, 238v [2 r.]; *RejWiz* 14, 54, 70, 95v [2 r.], 135v (13); *Leop Ex* 9 *arg*, 1.Reg 5 *arg*, 12, *Tob* 13/5, 11 (13); Rad więc karał Pan wołfká/ częśćto ludu łwego. *RejZwierz* 102v; *BibRadz* *2v, *Iudic* 10 *arg*, I 158d *marg*, *Iob* 13 *arg*, I 286a *marg* (22); *BielKron* 93v, 199, 223, 238v, 462v [2 r.]; *Mącz* 40b; *OrzQuin* X3v [2 r.]; *LeopPrzep* B4v; Iełli pan karze krolełthwá á cołz my rzeczymy. *RejAp* 20 *marg*, 42v, 45 [2 r.], 47v, 59, 59v (16); *GórnDworz* L15; *RejPos* 12v, 51, 79, 102, 127v [2 r.] (27); *BiałKat* 98v, 141 [2 r.]; *BielSat* D4v; *KuczbKat* 280, 310 [3 r.]; Iáko Pan łtáre á łzalone karał. *RejZwierc* B2 [*idem* 125v], 47, 47v, 56, 116v, 125v (12); *WujJud* 242v, 258v; *RejPosWstaw* [21³]; *BudBib* 2.Par 10/11 [2 r.], 14 [2 r.]; *MycPrz* I [A3]; *BiałKaz* L4v; á czynili to ná ten czás gdy ich Bog kárác obiecowáł *CzechRozm* 66, 7, 73 [2 r.], 87v, 114v, 118, **3v; *ModrzBaz* 4, 63; *KochPs* 8 [2 r.], 38, 55, 56, 74, 142, 178; *SkarŻyw* [197], 260, 263 [2 r.], 269, 271 [2 r.] (19); Ale Oycowłkim nas karz obyczáiem *KochTr* 19; *CzechEp* 152; Pijánice PAn Bog y w Polłzctze znácznie karze. *WerGość* 232 *marg*; *WerKaz* 294, 300; *ArtKanc* L12v [3 r.], M3v, O3v, P18v; *BielRozm* 32; *KmitaPsal* A3; *ZawJeft* 10, 11, 34; Widzę ze nas Pan Bog rozmaicie karze et merito bosmy zli. *ActReg* 23; *GrabowSet* B, Bv, B2, C3 [2 r.], C4v (9); *KochFrag* 54; PANie w zapáłczywołci twoiey nie karz mię *LatHar* 159, 142, 146, 158, 161, 162 (10); *RybGęłli* D2, D3v; *WujNT* 121, 252 [3 r.], *Ioann* 16/8, s. 510, 537

(10); *WysKaz* 28 [6 r.], 31; *PowodPr* 16 [2 r.], 30, 45, 67; *SkarKaz* 3a [2 r.], 7b, 243b, 315a, 385a (10); *CzahTr* C2v, H3v; Otoż ia obie ręce dawam pánu mému/ Dawam: niechże mię karze/ wżák to wolno iemu. *GoslCast* 20; *SkarKazSej* 688a, 702a; *KlonWor* 11; *PudłDydo* Bv; *SzarzRyt* A3v. Cf *karac kogo w kim; kogo w czym; Fraza*, »karac grzesznika«, »karac (nie)winne«, »złego karac«.

karac kogo w kim, w czym (3): *CzechRozm* 73 marg, **3v; Będę karał w pokoleniu/ w trzecim y w czwartym plemieniu/ tych ktorzy mnie nienawidzą *ArtKanc* M3v.

karac kogo w czym [= za co] (1): Y owżem ie w tey rzeczy było bárzo tełzno. Widząc iáko ie karał Pan w ich niewdzięczności/ Ze oycu nie chowały powinny miłości. *HistLan* F2.

karac co [= za co] (64): *GroicPorz* kk4; Dawno to y v cielcá karał Bog onego/ Kiedy około niego łzli też gonionego. *RejWiz* 162v; Zrzućił márníe y z niebá ony komifarze/ Co chcieli hárdzye rzędzić/ dawnoć to Bog karze. *RejWiz* 173v; *BibRadz* I 106b marg; *OrzQuin* D4v; *RejPos* 188v, 215v marg; *BiałKat* 51; *HistLan* F4; Wiedzą że Pan przyść ma ná fąd/ a kárác wżelką niepobożność *RejPosWstaw* [21³]; *KarnNap* F3; *ModrzBaz* 94, 138; *SkarŻyw* 166; *WerKaz* 294 marg; *GórnRozm* Dv, F; á niech to wżyścy znáią Ze dobrze łyna/ coć łzczyrze vfáią/ Y to ktemu/ że fałz káždy Zwykles kárác zázwdy. *GrabowSet* B3v; *WujNT* Zzzzz2v, Bbbbbbv; *PowodPr* 29 [3 r.], 30 marg; *SkarKaz* 4b, 353a, 611a; *CzahTr* I2v; *SzarzRyt* Bv. Cf *karac co nad kim; co w kim*; »karac grzech«, »karac występ(ek)«, »złość karac«.

karac co nad kim (1): bo iefłize nie Krolá/ tedy boy fye Bogá: ktorzy thy kácerftwá frogo nád Krolem náłzym y nád námi kárác będzie *OrzRozm* G2.

karac co w kim (2): Ty grzechy dziélnicę snámi y spánem Bogiem czynią/ [...] á przeto ié pan kárác raczył/ we wżyftkim narodzie ludzkim. *BiałKat* 216, *CzechRozm* 149.

karac z czego (29): Gdy przydę nie będę cie karał z ofiary/ bo ofiary twoie zázwdy fą przed oblicznością moią. *WróbŻołt* 49/8; *LubPs* N3; *BibRadz Ps* 50/8; *RejPos* 128v, 130, 130v [4 r.], 131, 131v; CZÁfu gniewu/ y czÁfu fwéy zápálczywości/ Nie rácz mię/ pánie/ kárác z moich wżeteczności *KochPs* 8 [idem] 55; *CzechEp* 164. Cf *Ze zdaniem*; »karac z grzechu«.

karac o kogo (2), *o co* (14): *RejPs* 74v; *SeklKat* Ev; *BielKron* 81; Oy być Bog miał o wżytko kárác iuzćiby dawno fwiát fpuftofzył. *RejAp* 31; *RejPos* 163; *BielSat* D4v; *RejZwierc* 47v; *CzechRozm* 7; *SkarŻyw* 504; *BielRozm* 32; *LatHar* 132, 152; *SkarKaz* 315a; *SkarKazSej* 702a; Bo też Pan BOG ták karał o kościelne fprzęty/ A o vrząd kápłáńłki przeciwné natręty. *KlonWor* 11. Cf »karac o grzech«.

karac prze(z) co (12): *Leop Ps* 49/8; *OrzQuin* X3v [2 r.]; Boć prze rozmaíte przyczyny Pan bog fwiát karac raczył. *RejPos* 139, 139 marg; *RejZwierc* 260v; Karz ie/ pánie/ prze ich zdrády *KochPs* 8; *SkarŻyw* 263; *GrabowSet* Dv; Day mi ná brzeg wypłynąć niech márníe nie ginę/ A z inney mię karz miárey przez mey złości winę. *CzahTr* C2v. Cf »karac prze grzech«, »prze złość karac«.

karac za co (40): *SeklKat* N2; *LubPs* N3v, V3; *RejWiz* 181; *BibRadz Is* 48 arg; *RejPos* 215v, 226 marg, 246 marg, 249; Abowiem nie mnimay ábyć Bog [...] zá wżytko nie karał. *RejZwierc* 147v, A6v, 64; *WujJud* 242v; *ModrzBaz* 63; *KochPs* 56, 142; *SkarŻyw* 290; *GrabowSet* Dv; Pátrż iáko fię Pan Bog gniewa ná Biłkupy y ná przelożone/ ktorzy w mieścíech fwyh haeretykom vczyć y zwodzić fługi Boże dopufzczáią: y iáko ie zá to kárác będzie. *WujNT* 845, 121; *PowodPr* 45; *SkarKaz* 420a;

CzahTr Gv, H3v. *Cf* *Ze zdaniem*; »karać za grzech«, »karać za przestępstwo«, »karać za występki«, »za złość karać«.

karać kim (7), *czym* (72): Aczkolwie pośltales mi okrągłą kulę, bicź, pułzkę złota, toć znamionuie, żeciem ia iest ten bić [!], któryż Bog nacię pośltał abychcie nim karał *BielŻyw* 152; *WróbŻolt* 37/2; *RejPs* 157; *SeklKat* E, Ev, F4; *LubPs* L; *KrowObr* 65; By go nędzą nie karał/ bogactwem nie wznosił/ Lecź o cnotę á rozum o to pilnie prosił. *RejWiz* 14; *Leop Ex* 9 arg, 1.Reg 5 arg; *Prot* B2; Iáko Pan ludzi ludźmi karze/ drugie wodámi/ drugie źwirzethy/ drugie ogniem/ wiáthrem *RejAp* 131v, 47v, 128v [2 r.], 131v, 132, 136 (10); *RejPos* 158; *BudBib* 2.Par 10/11 [2 r.], 14 [2 r.]; Pátrz co plotą zydwie żeby Iezufá Bog Papieżem karać miał *CzechRozm* 73 marg [*idem* **3v], 114v, **3v; *SkarJedn* 396; *ModrzBaz* 4; *SkarŻyw* 271, 385, 558 [3 r.], 560; *WerKaz* 295, 300 [2 r.]; *GrabowSet* Cv; *LatHar* 146, 152; Iednák Oycewskim karz nas nędze prętem *RybGęśli* D2; *KlonKr* B2v; *PowodPr* 29 [3 r.], 67; *SkarKaz* 457a, 611a, b; *SkarKazSej* 688b. *Cf* »karać kaźnią, karanim«, »karać plagą«, »karać wiecznym potępieniem«, »karać śmiercią«, »karać winą«.

karać czym [= *w oparciu o co, według czego*] (9): Karz nas twym zdaniem/ O niewychwalony/ Boże obróny. *ZawJest* 11; *WujNT* 647. *Cf* »karać prawem«, »sądem karać«.

karać na kim, na czym (9): *RejJóz* I4v marg; *SeklKat* D4v, E; Wielz też iż ty piełzczółzki á łwieckie mocarze/ Návřzem Pan Bog y łzczęćcie záwřdy dziwnie karze. *RejWiz* 54; *Leop* 1.Reg 5/12; *BielKron* 93v; *RejPos* 102; kárac P. Bog pocźał Pháraóná krolá ná dziatkach iego/ ná łługách/ na máięćności. *SkarŻyw* 283; *PowodPr* 30 marg.

Ze zdaniem przyczynowym [*w tym z zapowiednikami: z tego* (1), *za to* (1), *stąd* (1); *gdy* (6), *że* (3), *iż* (2), *kiedy* (1)] (12): Karał pan Bog łrogo zydy/ gdi byli łobie za boga ćielca vczinili *SeklKat* E, Ev, H4; *BielKom* E; *HistAl* E6v; *GliczKsiąź* F7; *KrowObr* 63; *RejWiz* 135v; *BielKron* 223; *RejPos* 158; *KochPs* 74; Iáko dáleko łrodzey według wyvodu Páwłá S. karze krześciány gdy przełtępuią mándaty włáfnego łyná Bożego *PowodPr* 16.

W połączeniach szeregowych (2): *RejAp* 42v; przeźrzał to iż tego było trzebá/ áby Duch łwięty tu był przyłzedł/ á karał/ hámował/ á przełtrzeğał łwiát z grzechu niedowiárlthwá *RejPos* 129v.

W przeciwstawieniach: »karać ... nagradzać (3), bronić (2), dołwiadczać, miłować, nie młcić się, przepułcić, zbawiać« (10): y iáko złóćiwe kárac á dobre miłować/ pan bog czáłow łwoich będzie raczył. *RejPs* 16; *RejJóz* I4v marg; Bo ten pan im dłužey karze tu człowieká wiernego/ Tym mu to hoyniey nágradza z miłófiertzya łwoiego. *LubPs* ii; Panie ná wieki/ y ná włřylthkie wieki krolełthwo thwoie: Abowiem thy karzełz y zbawiałz *Leop Tob* 13/2; Prorok czyni dzięki Pánu iż łię okazał łędźią łwiátá karząc złóći á broniąc łwoich. *BibRadz Is* 25 arg; Tákžec łię niemłci nád námi/ ále Pan karze dla náprawy tych ktorzy łię máią ku niemu. *BibRadz Iudith* 8/17, *Ps* 101 arg; iż mnie karz moy miły Pánie czomłci przewinił/ á przepułć nędznemu ludowi temu. *RejZwierc* 204v; *ModrzBaz* 29; ielłi ł ielłi łwięćą/ tedy ćię dołwiadcźa Pan Bog; á ielłi ł ielłi łwięćą/ tedy ćię karze *SkarŻyw* [197].

W charakterystycznych połączeniach: *karać często* (2), *docześnie* (2), *dziwnie, jawnie* (4), *łaskawie* (3), *marnie, ojcowskie* (2), *przykro, łłusznie* (4), *łmiele, łzczodrze* (2), *widomie, łwiecznie* (2), *znacznie, łnamienicie*; *karać bałwofalce, bezboźniki, cudzołóźniki, Eipt, łalszywe łwiadki, Filistyny, łryjerze* (2), *garnraty* (2), *Gomorę, heretyki, Jeruzalem, kapłana* (2), *Koronę, kołciół, krola* (4), *krolełstwo* (3),

krześcijany (2), krześcijaństwo, krzywoprzysiężce (3), lichotarze (3), lud (6), ludzie (człowieka, rodzaj ludzki) (18), miasto, narod (3), nieposłuszne, nieprzyjacioły, nierządne, (nie)wierne (4), niewierniki (3), odporne, okrutniki (2), pijanice, poddane, przełożone (2), Sodomę, sprośniki, stare (2), swowolne, Syjona, syny (2), szalone (2), świat (27), wymysławcze (3), ziemię (2), ziemskie bogi, Żydy (4); karać bluźnierstwo, cudzołostwo (2), fałsz, kacerstwa, kłamstwo, morderstwo, niepobożność, niewdzięczność (3), pożądlliwość, zbrodnie, zgwałcenie reliijej (kościółow) (3), złe uczynki; karać za bluźnierstwa, za krnąbrność, za krzywoprzysięstwo, za myśli, za niewdzięczność, za niewiarę, za wszeteczność (2), za wymysły, za zbytki, za żądze; karać bez łaski; karać na cześnych rzeczach (2), na dziatkach, na majątności, na potomkach, na sługach; karać biczern (3), chorobami, ciemnościami, ciężkościami, gadziną, głodem (4), głogiem (2), gniewem (2), hańbą, ludźmi, lyki, mieczem (2), morem (5), myszami, nędzą (2), niedostatkiem, niemocami (4), niepokodami, niewolą (2), [jakim] obyczajem (4), ogniem (4), papieżem (2), piekłem, piorunem, powodziami, rozgniewaniem, rozpaczami, strachem, szkodami, ślepotą (2), trzęsieniem ziemi, ubostwem, upadkiem (upaściami) (5), walką, wiatrem, wiecznymi mękami, wojną, wrzody (2), żwirzety (2); karać z wszeteczności; karać o bałwofalstwo, o krew ludzką; karać prze niewdzięczność, prze zdradę; karać z gniewem, z łaską (3), z popędlivością, z rozsądkiem; karać w furyjey, w gniewie (7), w popędlivości (3), w prawości, w zapalczywości (2); karać dla bałwochwalstwa, dla cudzołostwa, dla fałszywego świadectwa, dla niegodności, dla nieprawości (2), dla nieuczciwości.

Fraza: »kogo Pan karze tego miłuje itp.« = *quem diligit Dominus, castigat PolAnt, Vulg; quem diligit Dominus, increpat PolAnt* [szyk zmienny] (21): *RejKupSekl* a4; Trzecia/ aby był znak miłości Bożey ábowiem kogo tu Pan karze/ tego Pan miłuje *KrowObr* 238v; *BibRadz Prov* 3/12; *RejAp* 44, 45 [3 r.], *Ee3v*; *RejPos* 50v, 127v; Kogoć karze toć ią dobre znaki/ Iuż iest w łalcie iego káždy taki *BielSat* H2; *BudNT Hebr* 12/6; Swą świętą wolą okazałeś Pánie/ żeś przepuścił to twe ná nas karanie/ ná łwe łtworzenie ktore ty miłujesz/ przeto nas karzesz. *ArtKanc* R17; gdyż wiadomá/ Ze/ gdy karzesz kogo/ maż go pod łkrzydłomá *GrabowSet* S; *WujNT Hebr* 12/6, s. 780, *Apoc* 3/19, *Yyyyy2*, *Zzzzz2*; *WysKaz* 28 [2 r.].

Zwroty: »karać grzech, z grzechu, za grzech, dla grzechu, grzesznika (a. grzesznego), o grzech, prze grzech, według grzechu« = *vindictam sumere de peccatis Vulg; peccatum castigare a. punire Modrz* [szyk zmienny] (16 : 15 : 8 : 5 : 5 : 1 : 1 : 1): tak yego ublagala yłz czo pyeruey o naymnyeyłzy grzech karal ten raż zauyátłze łam chcąc ye odpułzczycz czyerpyal *PatKaz III* 130v; Iako pan bog karze lud prze grzechy ich. *RejPs* 123v *marg*; *SeklKat* G3, K3v, K4, P2v, P3, P4; Bom téłz i iá wierzył/ że mię bóg za grzechy niemiál karác *MurzHist* L; *KrowObr* C2, C4v, 65; *RejWiz* 152; *Leop* ZZ; Nieprzyaciále iego záłię bronią tego/ iż záwłze łłufźnie Bog grzełzniki karze *BibRadz I* 273v, *Tob* 3/3; *RejPos* 51, 128v, 129, 129v [3 r.], 136v; *BiałKat* 98v; *RejZwierc* 56; Bo tho/ powiáda/ iest woley Bożey łie łprzećiwiác/ poniewaź Pan Bog przez nie grzechy náłze náwiedzác y kárác chce. *WujJud* 214v; *ModrzBaz* 49v, 128 [2 r.]; *SkarJedn* 396; *SkarŻyw* A4; *CzechEp* 152; *ArtKanc* A13, L12v, S17; *GrabowSet* B, Cv, C3, Gv, P3; *LatHar* 158; *WujNT* 252, *Ioann* 16/8, s. 533, 763, 780; *WysKaz* 28; *KlonKr* B2v; *SkarKaz* 3a, 349b; *SkarKazSej* 688b, 695b *marg*.

»karząc karać« (1): Karząc karał mię/ ále przedsię śmierci nie oddał mię. *WysKaz* 28.

»karać [jaką(-im)] kaźnią, karanim« [szyk zmienny] (4 : 1): prośię niekárzy mię moy pánie iną kaznią iedno iako mátká karze dziecię *RejPs* 198; Rořmaitym karanym karze pan Bog ludzi dla tych grzechow. *SeklKat* G3, M3; *MurzHist Pv*; *WerKaz* 294.

»karać (nie)winne, niewinnie« [szyk zmienny] (3 : 1): *HistAlHUNG* A3v; przedię częřtokroć lie to tráfia/ że Pan karze yedny zá drugye/ nyewinne zá winne. *GliczKsiąż* F7v; *GroicPorz* c4v; *BibRadz* I 286a marg.

»karać plagą« [szyk zmienny] (10): Karze y dzis pan Bog rořmaytimi plagamy *SeklKat* G3, K4 [2 r.]; *MurzHist* O2; *KrowObr* 65; *BielKron* 462v [2 r.]; *RejAp* 45; *SkarŻyw* 269, 480.

»karać wiecznym potępieniem« [szyk zmienny] (5): Zatakowe żądze y miřly karze pan bog wiecznym potępyenym *SeklKat* N2, I4v, K4v, L3; *SkarŻyw* 260.

»karać prawem« [szyk zmienny] (3): Pan karze złodzieyřkiem právem złęgo *RejAp* 36 marg [*idem*] Ee3v, Ff4.

»karać za przestępstwo [czego]« (1): przećię ná onymże řzczęřćiu docześnym ták frodze karał Bog zá przeřtęřptwo mándatow řwych przez Moyzeřzá dánych *PowodPr* 16.

»řądem karać« (3): Gdyż iuż wie nieomylnie/ iż ty lichotarze/ Swym řpráwiedliwym řądem márnie Pán Bog karze. *RejWiz* 175v, 95v; *RejPos* 12v.

»karać sprawiedliwie, wedle sprawiedliwořći« [szyk zmienny] (3 : 1): *RejWiz* 95v; *RejAp* I39v; *HistLan* Dv; Zacř mię karzeř řpráwiedliwie/ Co mi day wytrwác ćierpliwie. *CzahTr* H3v.

»srodze (a. srogo), ciężko, w srogořći, dotkliwie, surowie, okrutnořćią, srogořćią, według srogořći karać« [w tym: ciężko i srogo (1)] = *castigare asperitate* *Modrz* [szyk zmienny] (40 : 8 : 3 : 1 : 1 : 1 : 1 : 1): bo będzie nás buog ciężłko kárál dlá nalfeé niewdzięćnořći. *OpecŻyw* 59; proři pan Iesus w perřonie grzeřznych aby nie karał ich pan bog w frogořći gniewu řwego *WróbŻółt* M7v; Nieczitami w řtarim zakonie áby oktorą y ná rzeć tak řrogo karał pan Bog lud zydwłki iako o Bałwophalřtwo *SeklKat* Ev, E, E2v, F3v, M3; *RejKup* Dv; *HistAlHUNG* A3v; *MurzHist* Pv, V; *GliczKsiąż* P2; *LubPs* R2, S5v marg, T5v marg, V3v, Y; *GroicPorz* z [2 r.], kk4; *BibRadz* I 428c marg; *OrzRozm* G2; Nie byway názbyt řpráwiedliwy (to ieft/ nie karz okrutnořćią ledá o przyczynę.) *BielKron* 81; *OrzQuin* D4v; *LeovPrzep* B4v; *RejAp* 132; *RejPos* 79, 188v, 225v; *BiałKat* 51; *HistLan* F4; *KuczbKat* 280, 310; *RejŻwierc* A6v, 56, 64, 116v, 260, 260v; *BudBib Eccli* 39/32; *CzechRozm* 87v, 183v; *PaprPan* Ff3v; *ModrzBaz* 49v; *SkarŻyw* 118, 558; *ArtKanc* S17; *LatHar* 162 marg; *RybGęřli* D3v; Grozi tym ktorzy zgrzeřzyli/ áby ich pobudził do pokuty: żeby do nich przyřzedłzy nie muřiał ich řurowie kárác/ mocą iemu dáną od Chriřtuřá. *WujNT* 2.Cor 13 arg, s. 252; Iáko tedy Zakon Boży naprzod tákowego Bałwochwálřtwá ábo niedowiárřtwá zákázuie: ták ie teź nayćiężey karze/ áź řámym řiem y narodow vpadkiem. *PowodPr* 29, 16; *SkarKazSej* 702a; Ale ty řędzia łáłkawy Nie według řzczerey frogořći Karzeř náłze błędne řprawy. *SzarzRyt* Bv.

»karać řmiercią« [szyk zmienny] (4): Ale bog y máłe wyřtęmpy řmyerćyá karał *KromRozm* II 14v; *RejAp* 59v; *WujNT* 252, 510.

»karać winą« (1): ábowiem zwykl Bog wřzytki te/ tą winą kárác/ ktorzy przećiwko pięknóřći/ przećiwko rzećzy řwiętey mowić/ á onę gánić řmieię. *GórnDworz* Ll5.

»karać występ(ek), za występ(ek), dla występku« [szyk zmienny] (6 : 3 : 1): á zázwruffenie gniewu twoiego próffę moy pánie niekárz wyłtępkow moich. *RejPs* 57, 63, 118v *marg*, 119v; *MurzHist* O2; *KromRozm II* 14v; *BielKron* 199; *WierKróc* B2v; *PapPan* Ff3v; Choćiaýže Pan BOG fynty fwe pod czás iáko óciec karze/ wżákże częftokróć też karze ie iáko łędzia/ zá ich wyłtępki *WysKaz* 28.

»złego (a. złościwego, a. złośnika), złość, za złość, prze złość, dla złości, według złości, ze złości karać« [szyk zmienny] (14 : 12 : 3 : 1 : 1 : 1 : 1): *RejPs* 16; Kiedy przydzie łędzia fwierfchny. Swyat tu fiego złołczy karać Iakos fie będzie wymawiać. *RejKup* m3v, b4, p3; *HistAl* A3v; *LubPs* B6, L; *RejWiz* 51; *KochZuz* A2; *BibRadz* *2v, *Ps* 101 *arg*, *Is* 25 *arg*; *BielKron* 118v; Deus castigator seculorum, Pán Bóg karze fwiat dla złości. *Mącz* 40b; *Prot* B2; *RejAp* 36 *marg*, *Ee3v*, *Ff4*; *HistRzym* 31; *HistLan* Dv; *KuczKat* 280 *marg*; *RejZwierc* 270v; *CzechRozm* 149, 179v, 183v; áby wiedziały [...] zá czyią fię wołą wżytko dzieie/ kto karze złości [qui sit vindex malorum] *ModrzBaz* 11v; Ieffi się ludzie dla prawdy opulfzoney nieboifz/ boy się Bogá/ ktory [...] karze złość [mali vindicem]/ á nágradza zapłátami dobroć. *ModrzBaz* 29; *SkarŻyw* 271; *ArtKanc* L12v; *GostGosp* 6; *GrabowSet* R2v, S3v; Wieczny Boże/ łłufznie mię karzełz zá mé złości *KochFrag* 54.

Szeregi: »karać a bić« (1): Bo kogo pan miłuię/ karze/ á bije káżdego fyna/ ktorego przyimuie [Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium]. *BudNT Hebr* 12/6.

»gniewać się a karać« (1): A nie tylko o niewdzyęczność fwoię/ ále y o niewdzyęczność ludzką zázwdy fie gniewać á zá to kárác raczył. *RejPos* 215v.

»(nie) mścić się i (ani) karać« [szyk 2 : 1] (3): *SeklKat* F3v; *LubPs* V3; Nie dziwuyże fię człowiecze kiedy widziłz/ [...] że fię nie zaráz mści nád nimi/ áni ich karze zá takie bluznierftwá *WujNT* 121. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.].

»karać a nie przepuszczać« (1): Ieft bowiem Bog on nayłpráwiedliwzy á nayoftróżnieyfy łędzia/ ktory wżelkie kłámftwo karze/ á żadney niepráwości nieprzepulfcza [omne puniens mendacium, nulli parcens iniquitati]. *ModrzBaz* 94. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.].

»karać a przestrzegać« [szyk 3 : 1] (4): Y przeżrzał tho/ áby Duch fwięty [...] był thu sftąpił po iego fwiętym w niebo wftąpieniu/ á iżby był karał á przełstrzegał świat [...] s tego troygá niebefpieczeń twá *RejPos* 128v, 130, 130v [2 r.]. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»(nie) sądzić, (ani, i, a) karać« = *iudicare et arguere Vulg*, *PolAnt* [szyk 6 : 2] (8) : Y cożby to był zá Pan/ by fie tym miał párác/ Iáko łędzić Niedźwiedzyá/ iáko Wilká kárác. *RejWiz* 138v; *Leop Is* 2/4; *BibRadz Is* 11/3, 4; *OrzQuin* X3v [2 r.]; *RejZwierc* 56; *SkarKaz* 243b.

»skazować i karać« (1): To fię nam dżiś tu ná ziemi dzieie/ gdy Páná Bogá łpráwiedliwość pobudza/ áby nas zá wielkie grzechy náłze łkázował y karał *SkarKaz* 3a.

»karać i (ani) strofować« [szyk 1 : 1] (2): Ia te ktorych miłuię karzę y łtrofuię. *WysKaz* 28, 28.

»łłuc a karać« (1): A tym mieczem fwoim łłyłzyłz iż nie będzie karał iedno niewierniki fwoie/ ktore pirwey łłukł á karał żeláznym přethem fwoim. *RejAp* 162.

»karać a trestać« (1): iż gdy iuż ták był przez ten thák márný vpadek wzgárdził Pan tego ták nędznego człowieká [...] przedfię go y ná cieie y thu ná docześnych rzeczach kárác á trestáć nie zániechał *RejPos* 102.

»karać a (i, to jest) upominac (a. napominać)« [szyk 3 : 2] (5): *RejAp* 44, 45; ábychmy łobie nic nie tefknili/ gdy nas Pan Bog kárác á vpominác raczy *RejPos* 127v, 127v, 129v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nie karać ani winić« (1): Nie będę cię łtąd karał/ áni winił/ Zebyś mi ofiar vmownych nie czynił! *KochPs* 74.

»karać lub zabijać« (1): á łądzić też miał nikomu niefolguiąc/ áni łie ná żadne ofoby oglądáiąc. Także złofniká karząc/ lub też y zábijáiąc *CzechRozm* 179v.

b. *W stosunkach między rodzicami i wychowawcami a dziećmi: wymierzać karę, karcić, oddziaływać wychowawczo* (57) : Ekklezyałtikus álbo Sálomon barzo czyłfcyce náucza y nápomina rodzice/ áby dzyecyom łwym zá dzyecińłtwá łwey woley nie dopułłczáli/ áby karáli pokąd yełłcze młodymi łá *GliczKsiąż* E6v.

karac kogo (55): Mátká tego przegládála/ A fynaczká nie karała *BierEz* L4, L4; *March*³ V8v; *RejPs* 198; *SeklKat* H3v; *RejKupSekl* a4v; *GliczKsiąż* E6v [2 r.], F6 [3 r.], F7 [3 r.], Gv [3 r.], G2v (20); I coby to byl zá łin/ mowi Apołtoł/ ktorego ociec niekarze? *KrowObr* 238v; *BielKron* 62v; *OrzQuin* X3v; *KuczbKat* 310; *RejPosWstaw* [41³]v [4 r.]; *BudBib Eccli* 30/1, 2; *BudNT Hebr* 12/7; ktore gdy ich rodzicy kárác chcą/ ábo komu inłzemu kárác przed oczymá łwymi każą: tedy łie ony/ ná tych co ie karzą tárgåią *CzechRozm* 226; *SkarŻyw* 569; *WerKaz* 302 [2 r.]; *LatHar* 248; *WujNT Hebr* 12/7, 10; *SkarKaz* 2b, 44b [3 r.]; *Vczćielz* łię tedy dzieci łwe karać *Oycowie KlonWor* 38. *Cf karać kogo z czego; kogo za co.*

karac kogo z czego (1) : Synowie Heli nieuczcíwile łie záchowáli przy domie Bożym/ s częgo ie ociec łagodnie karał. *BielKron* 62v.

karac kogo za co (1): ále iłz łpráwę Bołką j rzecz onę dziwná nád dziećięciem łwjm widział/ zámilczáł: á za to go niekarał. *SkarŻyw* 527.

karac co czyje [= *kogo w jakim celu*] (1): Thák yáko ocyc gđiby karał polepłłfenye dziecyęcyá áby łie okázowáło/ wtym tedy karányu/ yełłi też ocyc będzie bárzo wywierał á wylewał *GliczKsiąż* G3.

karac czym (11): Drudzy záłię łá ták okrutni/ iż gđi co łyn záwini co iednobi mieli wręku bądź miecz bądź kiyec/ bądź bułáwę/ tedi tym zápámyętáwłłfy łie karzą *GliczKsiąż* G3v. *Cf* »karać bici(e)m«, »karaniem karać«, »rozgå karać«, »karać słowy«, »srogością karać«.

W połączeniach szeregowych (2) : przed włłytłkimi podczás ludźmi/ łyny łwe karzą/ łáya/ łromocą *GliczKsiąż* G4, G2v.

W charakterystycznych połączeniach: karać corkę, dziecko (dziatki, dzieci) (11), *nienakłonne, syna(czka)* (14), *uporne; karać polepszenie; karać o nieposłuszeństwo; karać z młodu* (3); *karac z baczeniem, z gniewem.*

Zwroty: »karać bici(e)m« (2): Yełłiłz ten wyłłtępek yełł/ áby ocyc łyná karał bićim/ nychby go nye háńbił áni łromocił. *GliczKsiąż* G4, G4v.

»[jakim] karaniem karać« (1): Aczłkolwiek on łyny łwoie z ich złoći á z zbytłkow łrogiemi łłowy nápominał [...]: włzákze iż ták vpornych á nienáklonnnych z wrzędu łwego godnym karániem/ iákie było w Zakonie opiłáne nie karał/ Pan Bog włzechmogący karánié łwe łrogie obrocił náń *RejPosWstaw* [41³]v.

»okrutnie, srogością karać« (1 : 1): dzieciom á fynom fwym łayą/ hánbyą/ fromocą/ á one okrutnie karzą/ albo iż ták mam rzec kátuyą. *GliczKsiąż* G2v; chyba żeby ołoby zacne á poważne ná to były poftánowione/ ktorziby ich złych obyczáiow przyftrzegali/ á frogością iáką karáli [ac *severitate aliqua castigarent*]: *ModrzBaz* 13v.

»rozgą karać« (2): KTo miłue fyná fwego/ częšto go rozgą karze [*adsiduat illi flagella Vulg*] *BudBib Eccli* 30/1; *WerKaz* 302.

»karać słowy« [szyk *zmienny*] (4): Ocyec álbo mátká nyechay vćiwyte karze/ álbo biciem álbo flowy w domu fwym *GliczKsiąż* G4v, G5; *SkarKaz* 44b [2 r.].

Szeregi: »karać a chlustać« (1): Karz á chlufay fyná twoiego/ poki młody ieft *March*³ V8v.

»gromic i karać« (1): Miłue dobry fyn oycá/ y w ten čás/ kiedy mu nic nie dáie álbo go też gromi/ y karze. *LatHar* [249].

»karać a hamować« (1): Bo Páweł S. nye zákázuye tu kárác á hámowác dzieći *GliczKsiąż* Gv.

»karać albo katować« (1): *GliczKsiąż* G2v cf »okrutnie karać«.

»(nie) karać, (ani) powściągać« (3): karząc go ftego/ że on fynow fwych nye karał/ nye powścyał *GliczKsiąż* F7, Gv, G5.

2. *Upominać, strofować, czynić wyrzuty; oskarżać, ganić, krytykować; powściągać, hamować, poprawiać; arguere, castigare, redarguere, reprehendere Mącz, Calep; corrigere, futare, taxare Mącz; coarguere, concastigare, corripere, obiugare Calep (260) : GliczKsiąż* G5; *Castigare literis, Przes* liť kárác. *Mącz* 415c, 15d, 441d; *HistRzym* 2v; *BudBib Eccli* 20/2; *Calep* 230b, 914b [2 r.]; *WujNT* 69.

karac kogo (186), co (3): tho czo są powinni y na czo sie obowięzali, thego niefą pilny, y nie daią sie karacz. *ListRzeż* w. 8; *BierEz* A3v, I4, L, N3v, Q2; *OpecŻyw* 47, 47v, [57], [61]v, 144v; *TarDuch* B4v; *BielŻyw* 70, 106; *March*³ V7; *WróbŻołt* Nv; *RejRozpr* B4; *RejJóz* C8v, D5v, E, E8; *SeklKat* Z2 [2 r.]; Iuż mię niekarz mam czy za fwe Iuż me oczy bloną zalle. *RejKup* f3v, f2v, f4v, g4, g4v, h8 (11); *HistAl* E6v; *KromRozm I* N4, N4v; *MurzHist* F3v; *MurzNT* 88; *KromRozm II* e2; Ine karzełz iáko chcelz łameś pełen złości *BielKom* E3v; Ono Pitágorás gdy ták yednego przed ludźmi karał/ przyšfedł był ktemu/ iż záczerwyenyawłly fie od wylkyego wftydu šfedł y obyesił fie. *GliczKsiąż* G4v, E4, G2; *KrowObr* C2, C2v, 11; *RejWiz* 34, 106v [2 r.], Cc6v; Kthory karze człowieká/ więcey łobie v niego ná pothym łáski zyłšcze/ niżli on co łágodnym ięzykiem iego zwodzi. *Leop Prov* 28/23, 1.Reg 12 arg, *Iob* 19 arg, *Prov* 29 arg, 1, 2.*Mach* 4/33, *Gal* 1 arg; *RejFig* Dd4v; *RejZwierz* 20, 23v; *BibRadz Sap* 2 arg, 1.Reg 12 arg, *Prov* 9/8, 21/11; *Goski* A7; *OrzRozm* M4; á przydzcie żądam á kárzcie mię (v *Zydow* ftoi będyem fie gadác) mowi Pan. *BielKron* 94, 14, 25, 65, 69, 83v (21); *KwiatKsiąż* D4 [2 r.]; *Castigator seculorum*, Który przełzłte wieki karał. *Mącz* 415c, 15d, 40b [2 r.], 209a, 318b, 346b, 441d, 486b; *Prot* D4; *GórnDworz* Ee4 [2 r.], Ee6v; *HistRzym* 34, 47v, 112; *RejPos* 8v, 12v, 81v, 130, 214v [2 r.] (12); *GrzegŚm* 42; Bo thák nas karze mądrość Boża: A długoż wy máli miłowác wálzē dziecinność będziecie? *KuczbKat* 395; *RejZwierz* 25v, 44v, 81, 122v, 195, 215, 265; *RejPosWstaw* [41⁴] [2 r.]; *BudBib I* 254b marg, 4.*Esdr* 14/12, 18, *Eccli* 20/4; *CzechRozm* 95; *ModrzBaz* 82; *SkarJedn* 215, 216, 322, 323, 371; żołnierze ktorzy w mękách/ vfty fię Chryštuła záprzeli/ karał/ mowiac: iáka hánbá y fromotá wálza *SkarŻyw* 46, 2, 74, 101, 140, 142 (21); *NiemObr* 56, 72, 179; *KochFr* 19; *WerKaz* 302; *Reprehensor* – *Poprawcza*, ten ktori rad inłze karzę. *Calep*

914b; *GrabowSet* L2; *WujNT Matth* 18 arg, 15, s. 99, 2. *Thess* 3 arg; *SarnStat* 199; *SkarKaz* 2a, 4b, 279b [2 r.], 382a; pytałś? przyźdedłem cie kárác. Chybá żebyś rozumiał, że łobie mam łaiiac. *CiekPotr* 6, 8, 13, 14; *SkarKazSej* 659a, 707a. Cf *karac kogo za co*; *kogo czym*; *kogo w czym*; »karac występne«, »karac złego«.

karac co [= *za co*] (27): Mrowki fie z nich násmiewály/ A ich leniftwo karály: A czemuście ták gnuśne były/ Zeście lećie nie robiły. *BierEz* Mv; *OpecŻyw* 173; *TarDuch* B8v; *KromRozm I* D2; *RejWiz* 158; *BielKron* 196v; *Mącz* 47a; *ModrzBaz* 11; Potym on karał głupftwo łwe/ mowiac: Nie wiedzialem/ áby twarz świętych Bożych y rozmowá ich táká moc miałá. *SkarŻyw* 581, 89, 601; *NiemObr* 11; *CiekPotr?*(4, 90. Cf *karac co w kim*; »grzech karac«, »karac występek«, »karac złość«.

karac kogo za co (3): Włkázue Pan poelftwo do kościołá Sárdnińkiego karząc go zá niedbáłość iego á grożác mu pomftámi. *RejAp* BB8v. Cf »karac za występ(ek)«.

karac kogo czym [= *według czego, zgodnie z czym*] (1): Odchowałeś go twoiá (p)rawiedliwością/ y wyćwiczyłeś w zakonie twoim/ y karałeś go twym rozumem *Leop* 4. *Esdr* 8/12.

karac kogo w czym (2): Iednemu słuźebnikowi rzekł ktory go nigdy wniczym niewyftzegał ani karał, nie godzić mi fie słuźba twa *BielŻyw* 166; *BielKron* 65v.

karac co w kim (4): Karz záwždy w łobie/ Co cie w kim (k)robie. *RejZwierc* 238v, 81 marg, Aaa3; *PaprPan* Cc3v.

karac z czego (48): Mrowká widząc iey chełpienie/ A łalone domniemánie: Poczęłá iá z tego kárác/ Y iey niecnoty powiádác. *BierEz* N3v; *OpecŻyw* 144v; *WróbŻółt* Nv; Iozeph karze paniá z rozlicznych przyczyn *RejJóz* E8, E; *HistAl* E6v; *KromRozm I* N4v; *MurzHist* F3v; *MurzNT* 88v; *GliczKsiąż* E4; *Leop* 1. *Reg* 12 arg, *Iob* 19 arg; *RejZwierc* 23v; *BielKron* 14, 25, 65, 69, 83v (13); *Mącz* 15d, 415c; *RejPos* 12v, 301, 308v, 322v, 346; *GrzegŚm* 42; Boć to ielt przyrodzenie káźdego/ iż mu fie włytko do łiebie podobác będzie/ chocia y s thegoź drugiego máło przed tym karác będzie. *RejZwierc* 25v, 81, 265; *BudBib I* 254b marg; *SkarJedn* 371; *SkarŻyw* 252; *NiemObr* 72; *GrabowSet* L2; *SkarKaz* 382a. Cf *Ze zdaniem*; »z grzechu karac«, »karac z przestępkow«, »karac ze złości«.

karac o co (16): *RejKup* g4; A wždy go o to Sámuel karał/ powyádáyac iż głupye vczynił *KromRozm I* N4; *RejWiz* 34; *BielKron* 430; *RejZwierc* 195; *SkarJedn* 215; *SkarŻyw* 140, [223], 372, 373, 491 marg, 496, 510 marg; Ná tenże čás Ireneus Biskup Lugduńki/ karał oto Viktorá Biskupá Rzymłkiego/ pifząc do niego/ y zá złe mu to máiac *NiemObr* 56; *SkarKaz* 279b. Cf *Ze zdaniem*; »karac o przestápienie«.

karac czym (23): *RejWiz* 34; *BielKron* 196v; *RejZwierc* 215; Co fie łácno (p)ráwi/ iefliby łápácze vrzędow przygáná iáká karano [si et ambitiosi nota aliqua inurentur] *ModrzBaz* 82; *SkarJedn* 216; *SkarŻyw* 310. Cf »karac słowem«, »srogością karac«.

Ze zdaniem przyczynowym i celowym [w tym z zapowiednikami: z tego (5), o to (3); iż (21), że (2), aby (1), gdy (1), kiedy (1)] (26): A ijdący mimo gij/ poczęli go karatz aby milczál ij niewolál *OpecŻyw* [61]v; *BielŻyw* 106; Achiza paniá karze iż łwiatha nie vzywa *RejJóz* C8v, D5v; *RejKup* f2v, f4v, m2, m8v, q4; *KromRozm II* e2; *Leop Gal* 1 arg; *Zigmunt* Cefarz/ pánowie kiedy go káráli/ Iź ludzie z máłych łtanow/ przy nim fie paráli. Ten rzekł *RejZwierc* 20; *OrzRozm* M4; *BielKron* 65, 83v, 137v,

198, 223 [2 r.], 459; *HistRzym* 112; *RejPos* 8v; *RejZwierc* 44v, 195; *SkarJedn* 215; Znam tę do siebie winę/ iżem ią oto karał gdym ią názbyt łzczodrą widział *SkarŻyw* 140.

W *połączeniach szeregowych* (13): Włłák łwyęty Páweł píłłe/ karz/ łay/ álbo bákay. *KromRozm I Bv*; Et Romae fuit Magistratus magnae reverentiae et potestatis, Pánowie rádni którzi mieli moc káždego żywot/ záchowánie/ y ymienie łzácować/ nápominać/ karác y polepłzác. *Mącz* 47a, 15d, 40b, 318b [2 r.], 350b; *RejPos* 214v, 317v; *SkarJedn* 323; *Calep* 93b; *WujNT* 2.Tim 4/2; Karałem go oycowłkie, gromiłem łurowie, Nápominałem áby poprzełtał nałogu *CiekPotr* 13.

W *charakterystycznych połączeniach*: karác często(króć) (2), łaskawie (3), mocno, ojcowskie, ostro (3), przyjacielskie, straszliwie, śmieie (3), ustawnie; karác dumy, głupstwo, imienie, lenistwo (2), naukę, niedowiarstwo, niemiłosierdzie, obyczaje, okrucieństwo, ospałość, ustawę, zachowanie, złe przymioty, żywot; karác z bluźnienia, z głupstwa, z gniewu, z krzywdy, z malej wiary, z niedbałości, z nierozmyślnych postępkow, z niewdzięczności, z obyczajow, z okrucieństwa, z omieszkania, z rozpusty, ze śmiałości, ze zbytkow, z zuchwalstwa; karác z gniewem, z płaczem; karác o cudzołostwo; karác za niedbałość; karác gromieniem słow, przyganą.

Przysłowie: Iákoby Gilá náuczał ná włparze/ Kto łzalonego mądrą rzeczą karze. *RejZwierc* 215.

Zwroty: »grzech, z grzechu karác« [szyk zmienny] (6 : 1): *OpecŻyw* 47; *HistRzym* 109v; ponieważ to ná Kážnodzieię należy/ choćiaby mu też y o gárdło łzło/ w Kościele wołác/ grzechy ná oczy wyrzucác y kárác [peccata ... arguere] *ModrzBaz* 29; *SkarŻyw* 310, 544; *WujNT* 159; *PowodPr* 17.

»karác z przestępkow, o przestąpienie [czego]« (1 : 1): Pátrz tu yáko łrogo karał o przełtąpyenye włtawy łwoyey *KromRozm II g3v*; *GórnDworz Ee4*.

»karác słowem« = *arguere Vulg*; *verbis castigare Modrz*; *obiurgare, redarguere Calep* [szyk zmienny] (16): Tákimi go łłowy karał *BierEz* A3v; *SeklKat* Z2 [2 r.]; *Leop* 2.Mach 4/33; Potym Lew ten ktoregoś widział z łála wychodzącego/ y ryczącego/ á ktory do Orłá mowił/ karząc łłowy łwemi włzytki złości iego [et arguentem eam et iniustitias ipsius, per omnes sermones eius Vulg] ták iákoś łłyłzał. *BibRadz* 4.Esdr 12/31; *BielKron* 96, 430; *Mącz* 415c; *BudBib* I 254b marg; *ModrzBaz* 11; *SkarJedn* 371; *SkarŻyw* 331; *NiemObr* 179; *Calep* 713b [2 r.], 901a.

»srogo (a. srodze), srogością karác« (5 : 1): *SeklKat* Z2; *KromRozm II g3v*; Y łtąd czytamy/ iákosię Abráámem bronilo/ ono wyrodne pothomłtwo iego/ á Kryłtus ie łthego łrodze karał/ mowiąc *GrzegŚm* 42; *SkarŻyw* 142, 308; *NiemObr* 72.

»karác za występ(ek), występek, występne« (2 : 1 : 1): Włłytko to náń znienáwłci mowili/ iłż ié kárál łstro za iłch wyltępy/ ił za iłch złé vczynki Iezus blogołlawiony. *OpecŻyw* 119; *BielKron* 96v; *RejPos* 127; ktorzi dla wielkiego ludzkiego w grzełzeniu zezwolenia/ niekarzą áni łtrofuią wyltępkow [vitiis arguendis abstineant] *ModrzBaz* 29.

»karác złość, ze złości, złego« = *arguere iniustitias Vulg* (3 : 3 : 1): á włzitkię [!] ktorzy tamtędy chodzili ze złości ie karał. *BielŻyw* 70; *WróbŻołtGlab* A4v; *RejKup* b4; *BibRadz* 4.Esdr 12/31; miłuy cnotliwe^{go}/ vczyn mu poczcłwość/ á karz/ trefkcy/ á vpominay złego *RejPos* 317v, 81v; *SkarŻyw* 544.

Szeregi: »karać, (a, i, albo) bakać« [szyk 3 : 1] (4):niégdy mile ij lafkawie ij pokornie/ niégdy bakaiątz ij téz kárząc/ [...] niégdy tzudy ij tznotami kázál *OpecŻyw* 60v; *WróbŻółt* Nv; *KromRozm I* D2; *Mącz* 40b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»karać i biczować« (1): Ten rycerz ieftci rozum który cie ma kárác y biczować *HistRzym* 47v.

»ganić, karać« (3): *Mącz* 141c; Czo w kiem gániłz to w łobie karz. *RejZwierc* 81 marg [*idem*] Aaa3. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»karać a hamować« (1): Y nierownoćby więcey przyfthało kárác á hámovác ludzi myfli bełpiecznych á niepotrzebnych/ niżlibyś im to pochwalác álbo im tego pomagác miał. *RejZwierc* 122v.

»karać, (i, a) napominać (a. upominać)« = *mulctare et intellegere PolAnt* [szyk 10 : 8] (18): Karze gi y nápomina ku posłufzeńftwu. *BibRadz Sap* 12 arg, *Prov* 21/11; *KwiatKsiąż* D4; *Mącz* 40b, 415c [2 r.]; *RejPos* 12v, 130, 214v; *RejPosWstaw* 21v, [21³]; *BudBib I* 254b marg; *SkarJedn* 216; vmiął mądrze iáko óciec vpominać y w miłości kárác *SkarŻyw* 235, 310, 354; *NiemObr* 179; *SkarKazSej* 707a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.*].

»powścięgać a karać« (1): Ten przykład okázuie tho/ że nigdi nye należy oycowi nád fyny á dziećmi fwmie okrutnem á frogiem być/ yáko nád inflemi obcemi ludźmi/ ná ktore fie álbo gnyewamy/ álbo one powfcyęgác á kárác chcemy. *GliczKsiąż* G2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»karać, nie przepuszczać« (1): Tam iakim był kaznodzieią/ iako przykádnyim/ iako złołci karał/ iako prawdę mowiac nikomu nie przepufzczał. *WróbŻółtGlab* A4v.

»(nie) karać, (ani, a, i) strofować« [szyk 3 : 4] (12): *Leop 2.Mach* 4/33; Quae causa fuit correptionis, Co zá przyczynę przeciw tobie miał/ yż cie ták ftofował á karał. *Mącz* 346b; *ModrzBaz* 29; *NiemObr* 11, 72; *Calep* 170a, 209b, 263a [2 r.], 713; *WujNT* 99; *PowodPr* 17. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»trestać i karać« (1): Niechay theż weyrzą ná Páná Iezu Kryftá w Ewánieliey fwiętey/ y niechay obataż/ iákie ofoby nawięcey trestał y karał? *KrowObr* C2y. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»karać i uczyć (a. nauczyć)« [szyk 2 : 1] (3): *SeklKat* Z2; Manum ferulae subducere, Do fzkoly yść. Dáćfie kárác y vzić. *Mącz* 209a; *CzechRozm* 95.

»wymawiać i karać« (1): Przytym iął ijm wymawiatz ij kárátz niedowiarftwo ijch *OpecŻyw* 173.

»wymiać i karać« (1): pánom y wielkim ftanom/ gdzie było trzebá/ ták złołci ich y grzechy wymiać y karał *SkarŻyw* 544.

W przén (5) : Tak czy fmierć karze/ gdy kogo Zaftanie niefpofobnego. *RejKup* e6.

karac kogo (4): *Leop 1.Ioann* 3/21; Nałrołzły to dwa z miotłą bákálarze/ Kogo fumnienie s fwięta cnotą karze. *RejZwierc* 223, 223v; *KochPs* 20.

3. *Nękać, dręczyć; affligere BartBydg, Mącz; exercere Mącz; carpere Calep* (18) : Affligere, caracz, nądzicz *BartBydg* 210; *Mącz* 14c, 130b; *Calep* 167b.

karac kogo, co (14): który grzechu niemiál/ anij mogł mietz/ pratzuie za grześfné/ modli fie/ połci/ czuie/ kárze ciało przenáfwiętfié/ niewinné/ na golé ziemi leży *OpecŻyw* 37, 53v; *KrowObr* 63; *BielKron* 92; *HistRzym* 71v; *KuczKat* 325; ále karzę (marg) guzuie ábo guzy zádawam ciáłu. G.

(-) *ciáło* moje [*castigo corpus meum*]/ y zniewalam; bym *śnać* inżym przepowiedáiąc/ *śam* *śię* nie *śtał* odrzuconym. *WujNT* 1.*Cor* 9/27, s. 552; *SkarKaz* 120a. *Cf* *karać kogo czym; kogo na czym*.

karać kogo czym (4): wroczyłem *śye* na zad ze wżitkym woŷłkiem *śwym* ktorim woŷłkiem *ya* nieprzyacziela *śwego* karal *LibLeg* 10/148; *BielKron* 126v; *KuczbKat* 220; *ták* *śię* ty *świętym* gniewem *zápalay* ná *ciáło* y *cieleńność* twoię [...] karz ie poŷtem/ włośienicą/ biczowánim/ pracą/ á niedopuŷczżay ie⁸⁰ woley *SkarŻyw* 321.

karać kogo na czym (1): *Sámo* przyrodzenie *iáko* z niewdzięcznych *śynów*/ winy bierze: tego ná *ręku*/ tego ná *noğách* karze *KochPij* C2.

W charakterystycznych *połączeniach*: *karać ciało* (7), *nieprzyjaciela*, *świat*; *karać biczowaním*, *ogniem*, *postem* (2), *pracą*, *włośienicą*, *żelazem*.

Zwrot: »karać za grzechy« (1): *ále* też dobrze *zá* grzechy *ciáło* *káráć* *SkarKaz* 120a.

Szeregi: »karać, hamować« (1): *Aby* *śwoie* *ciáło* włáŷne *karal*/ *hámował*/ y *wniewołą* ie *poddawał* *KrowObr* 63.

»karać i prześladować« (1): *Tám* go *Amázyaŷ* *krol* rozmáicie *karal* y *prześládował*. *BielKron* 92.

4. *Brać za przestroğę, uczyć się na cudzych błędach, poprawiać się [co po kim]* (1) : *Śłuźeć* tedy dobrze *dziáłáć*/ *Po* *innych* *śwoy* *żywot* *káráć*. *BierEz* G.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (7) : *Animadverto*, *Baczę*. *Rozumiem*. *Też*/ *karzę*. *Mącz* 10c, 178c, 303d; *Calep* 71a. [2 r.].

karać kogo (2): *Obiurgare*, *Lágodnie* *kogo* *káráć*. *Mącz* 26c, 229c.

Synonimy: **1. a.** *doświadczać*, *prześladować*; **b.** *gniewać się*; **2.** *bakać*, *fukać*, *ganić*, *gromić*, *hamować*, *lżyć*, *łajać*, *napominać*, *potępiać*, *strofować*, *tresktać*, *upominać*, *winić*; **3.** *dokuczać*, *dolegać*, *dręczyć*, *gabać*, *konać*, *męczyć*, *nędzić*, *nękać*, *ściskać*, *trapić*, *tresktać*.

Formacje współrdzenne: *karać się*, *nakarać*, *nakarać się*, *pokarać*, *pokarać się*, *skarać*, *skarać się*, *ukarać*, *ukarać się*; *pokarywać*.

Cf **KARAJĄCY, KARAN, KARANIE, KARZĄCY**